

mondta nekem a konferencián, - szomszédja lévén Tordán - többet tanult tőle, mint 4 év alatt az egyetemen. Talán majd egyszer folytatjuk.

Források:

1. Albert Annamária, dr. Maros Dezsőné családi levéltára I. Arménia 1892. április 1. szám
3. Bogdánffy Botond gyűjteménye
4. Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája. Budapest, 2000.
5. Orbán Balázs: Torda város és vidéke
6. Örménymagyarok, akik hatottak, alkottak, gyarapították, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen Kolozsvár, Szamosújvár, Budapest, 2001.
7. Oarcea Sorin-Cristofor családi levéltára
8. Petelei István válogatott elbeszélései Pomogáts Béla bevezetőjével
9. Péter H. Mária: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. Kolozsvár, 2002. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása

Vége

* * *

Magda Neumann

Örmények (részlet)*

A Bagratidák bukása után a XI. század Örményországát újabb szeldzsuk-török invázió sújtotta. A tömeges elnyomás elől az örmények menekülni kényszerültek. Különböző országok felé vették útjukat, többek között Lengyelországba, mely ország virágzó gazdasági helyzete, valamint a keleti keresztények irányában tanúsított oltalmazó álláspontja miatt vált célszággá. Idővel nagyszámú örmény kolónia jött létre Lengyelországban. A krónikák szerint közel 40 ezer család és kétszázezer lélek talált otthonra Galíciában, Podóliában és Volinyban.

A helyi nyelvet és szokásokat gyorsan elsajátítván az örmények a lengyel királyok reményeit is túlszárnyalva lendítették fel a gazdaságot. Ezért a katolikus papság ellenállása dacára a gregoriánus örmények teljes vallásszabadságot és különböző privilégiumokat élvezhettek. Nagy Kázmér - vállalkozó kedvüket jutalmazandó - 1344-ben önkormányzati jogot adományozott nekik, amely a lengyel törvények között „*III. Kázmér örmény statútuma*” címszó alatt ismert. Gyökeret eresztve az új hazában, a gazdaság egyre több ágazatában jelentkeztek aktivizáló erőként. Mintagazdaságokat hoztak létre a földművelés területén.

Az új nemzedékek szorgalmasan tanulmányozták a lengyel nyelvet, irodalmat és jogot. Az ő közegeből kikerülő egyedek színesítették, gazdagították a lengyel társadalmi lét szellemi szféráit.

Hét évszázad idegenben el kellett volna törölje a nemzeti- és fajkarakter jellemző vonásait. A kívülálló mégis könnyen megkülönböztetheti az örményt a lengyeltől, zsidótól vagy bármely más náció képviselőjétől. Élnek még az ősi szokások, erkölcs, sőt egyes nemzetségek családnevei is, igaz, gyakran lengyel végződésekkel. Az uralkodó náció társadalmi és állami érdekeivel azonosulva gyakran versengenek ezen érdekek szolgálatában. Az állami berendezkedés különböző fokain hazafias érzelmű magatartásról tesznek tanúbizonyságot, a bécsi parlamentben különös gyakorisággal tűnnek föl örmény származású lengyelek kitűnő szónokokként. Ilyenek például *Abrahamovics Dávid*, a bécsi parlament elnöke, *Szimonovics Jakab*, *Vladiszlav*, báró *Szimonovics Ignác*, báró *Romaskan Jakab*, dr. *Csajkovszkij Johann*, *Csajkovszkij Marcell*, *Baracz Tádé* és *Vladiszlav*(László ?), *von Boloz-Antonovics Johann*, *Malahovszky* generális a *Malhaszjan*-családból és sokan mások.

Sok örmény-menekült talált hazára Magyarországon, ahol kiemelkedő szerepet játszottak az ország felvirágoztatásában. A mezőgazdaság, kereskedelem, kézművesség, művészet, irodalom, jog, társadalmi jótevőkönység és állami működés sok jeles örményt tudhat kimagasló fiai között. Megemlítek párat közülük:

Dániel Ernő, Magyarország pénzügyminisztere.

Lukács László (Lukaszyan), jogtudós. Kilenc évig volt országházi képviselő (1878-1887), egyidejűleg pénzügyminisztériumi bizottsági tanácsos. 1887-től pénzügyi főtanácsos.

Lukács Béla, ismert publicista. Országházi tag. 1892-1895 között kereskedelmi miniszter. Nagy tekintélyű és népszerűségű közszolga.

Lukács György, belügyminisztériumi jogtanácsos.

Lukácsi Kristóf, a hittudományok doktora. Az örmény, román, olasz, angol, görög és latin nyelv tudósa. Sok tudományos, történelmi és egyéb tanulmány szerzője. Az erdélyi örmények önálló püspökségéért folytatott küzdelme nem járt sikerrel Rómában. Saját költségén nyitott árvaházat Szamosújvárott, és végrendeletében minden vagyonát az árvákra hagyományozta. 1876-ban halt meg. (A Lukács-család kiemelkedő szerepet játszott az 1848-as forradalomban. A család egyik tagja Kossuth Lajos egyik bizalmi embere volt.)

Gajzágó Salamon, kiváló jogtudós, katona, tehetséges dramaturg. 1863-tól parlamenti képviselő, 1867-től az Országház elnök-helyettese, majd elnöke. 1870-től állami ellenőr.

Gajzágó Ferenc, jogász, 1881-től parlamenti képviselő, 1885-től legfőbb ügyész.

Molnár Antal (Hagatszpanjan-család), történész, publicista, képviselő, a „Szamosújvári tanulmányok” szerzője.

Simai Gergely (Smavonjan-család), parlamenti tag, különböző állami tisztségeket töltött be.

Novák Márton, Szamosújvár első országgházi képviselője, posta-és távközlési miniszter.

Bogdán Jakab (Haszaturjan), országgyűlési képviselő, 1887-ben halt meg.

Korbuly Bogdán, nagy magyar hazafi, 1840-től bécsi parlamenti képviselő.

Korbuly Zakariás, tanár, költő, festőművész. A 42 éves tanári pályafutása során két és fél ezer növendéke volt. A magyarok becsben tartják pedagógiája hazafias jellege miatt.

Sárosi Ferenc, jogi doktor, nyelvész és irodalmár. Igazságügy-minisztériumi szakértő.

Lászlóffy Antal, a jótékonyaságáról híres Lászlóffy Bogdán fia, aki 1758-ban kapott nemesi levelet Mária Teréziától. Antal magas állami tisztségek betöltője, 1874-ben halt meg.

Hecejan György, kiváló pedagógus, kinek 40 éves tanári munkássága alatt sok szegénysorsú és árva gyermek juthatott tudáshoz. Egész vagyonát, 40 000 forintot, jótékony célokra hagyta. 1889-ben, 64 éves korában halt meg.

Szongott Kristóf, az első magyar-örmény havilap szerkesztő-kiadója. Hat éven át szamosújvári gimnáziumi igazgató, a városi önkormányzat tagja, a városi takarékpénztár vezetőségének tagja, az örmény-katolikus Szt. István templom gondnoka, a Magyar Etnográfiai Egylet levelező tagja és ebben az örmény ügyek szószólója. 1843-ban született.

Kiss Ernő, generális, az 1848-as szabadságharc hőse, aradi vértanú.

A Magyar Királyi Hadseregben ma is sok örmény származású katona és tiszt szolgál, megőrizve fajtája fizikai, mentális és szellemi adottságait.

A magyarországi örményeknek saját, nemzeti lapjuk van, az „Arménia”, mely magyar nyelven jelenik meg 1887-től Szamosújváron.

A fenti adatokat a bécsi kiadású, örmény havilap, a „Handesz Amszoria” mechitarista szerkesztője, p. **Grigorisz Kelemkerjan** bocsátotta rendelkezésemre. A felsorolt egyének részletes életrajza ebben a lapban jelent meg 1892-ben.

(Oroszból fordította Kátainé Szilvay Ingrid)

Magda Neumann 1898-ban megjelent tanulmánya ezeket a neveket ismerteti. Könyv formában orosz nyelven 1990-ben jelent meg Jerevánban. Címe: Magda Nejman: Armjanye Kratkij ocserk ili isztoriji i szovremennovo polozsenyija.

** A könyv az 1898-ban Szentpétervárott megjelent német nyelvű „Neue Revue” című hetilap cikkeinek gyűjteménye*

* * *

Varga Gábor

Az Ararát üzenete

(2. rész)

„Én vagyok Meszrop Mastoc... Hazámat darabokra tépte az ármányos Bizánc és a perzsák birodalma. És se Nagy Tigran kardja, se Világosító Gergely keresztje és mécsese nem tudta megmenteni földünket mindaddig, amíg örmény nyelven, örmény betűkkel le nem írtuk a nevét...”

(Gevork Emin: Az örökkévalóság vándora)

„Örmény ábécé az 5. században az örmény nyelv számára kifejlesztett, és mindmáig használatban lévő írás. Valószínűleg jelentős görög ráhatással a perzsi Pahlavi-ábécéből származik. A helyi hagyomány